

GLASBA

POGLED NA LJUBLJANSKO KONCERTNO SEZONO

I. O koncertni in programski politiki

Za sezono 1957/58 je napovedala Slovenska filharmonija trikrat po šest abonmajskih koncertov, dvakrat po osem komornih pa Koncertna direkcija Slovenije. K tem se je v teku sezone uvrstilo še nekaj izrednih simfoničnih in komornih ter končno trije od napovedanih petih koncertov sodobne glasbe pod okriljem glasbeniških strokovnih društev. Slovenska filharmonija (SF) je stopila v sezono nekam slabo pripravljena: koncerti v jesenskih mesecih so si sledili z velikimi časovnimi zastoji, tudi programi so se na poti od načrta do realizacije spreminjali to leto bolj kot po navadi. Ta pretežno organizacijska vprašanja naj bodo omenjena le mimogrede, čeprav bi bilo želeti, da pride tudi v tem pogledu do večje trdnosti. Potrebni bi bilo predvsem nekaj opomb o nekaterih splošnih potezah programske politike, ki so vzbujale pomisleke že ob objavi načrta. Take splošnejše poteze je bilo opaziti v izbiri sodelujočih umetnikov in v izbiri programa.

*

Najpomembnejše in najbolj hvale vredno se mi zdi prizadevanje umetniškega vodstva SF v zadnjih dveh letih, da bi dalo v programih poudarka »sodobni« glasbi, točneje rečeno, delom, nastalim v tem stoletju. V prvih letih po osvoboditvi so res lahko prve izvedbe mnogih klasičnih in romantičnih del pomenile odkritja za ljubljansko občinstvo, toda vse prepogosto so se taka dela — n.pr. Brahmsove simfonije — pričela ponavljati in se še ponavljajo od leta do leta. Na ta način bi res že kmalu komaj videli preko Beethovna, Brahmsa, Čajkovskega, Dvořaka. Žal se je zamisel pomladitve programov v lanskí sezoni v marsičem spodnesla in tudi letos še ni prišla do polnega izraza, čeprav so bili kot novost vstavljeni v program trije posebni koncerti z naslovom »Musica viva«. Ta naslov, posnet po inozemskem vzorcu, je sicer sam na sebi v več pogledih absurden in nehote spominja na kake srednjeveške slikarje, ki so čutili potrebo sliki pripisati pojasnilo, n.pr. »to je petelin«. A recimo, da je prav tako in da očitno potrebujejo takega pojasnila mnogi sodobni zvočni proizvodi, predvajani na inozemskih trgih.

Pogumen in iniciativen korak je napravil dirigent B. Leskovic s prvim koncertom te vrste. V resnici so sem in tja dobrodošla tudi nekatera novejša dela, katerih vrednost je še sporna, da bi razgibali naše silno mirno in konformistično kulturno ozračje. Seveda bi zahtevala umetniška poštenost, da je v takem primeru o vrednosti dela trdno prepričan vsaj eden: izvajalec. Drugače se namreč kaj hitro znajdemo v nesmiselnem avantgardističnem snobizmu.

Prav pri izbiri novejših del ne bi smeli pozabiti, da so nam bolj kot še sporna dela potrebna velika dela modernih mojstrov, katerih vrednost ni prav nič več sporna. V tem pogledu pa zija v naših simfoničnih programih doslej še ogromna vrzel. Zato se mi zdi, da je najpravilnejšo pot ubral diri-

gent S. Hubad z izbiri Stravinskega in Janáčka. Toda, ali ni na srečo v moderni literaturi še veliko del, po vrednosti podobnih »Simfoniji psalmov« ali »Glagolski maši«, ki jih pa pri nas še ni bilo nikoli slišati? Izvedbe cele vrste velikih in za naše občinstvo neznanih del Stravinskega, Hindemitha, Schönberga, Bartoka — da naštejemo samo nekaj najvidnejših imen — bi pomenile v našem glasbenem življenju dogodke prvega reda. Dolgo, predolgo že čakamo na dela, kot so »Sacre du printemps«, »Sinfonia in C«, »Mathis der Maler«, »Gurrelieder«, »Pierrôt lunaire«, — in spet odneham z naštevanjem, vendar ne zato, ker bi bil v zadregi za naslednja dva ducata resnično pomembnih modernih del, ob katerih so razni Petrassiji, Jacobi, Poulenci le bledi in anemični surrogati. Predvsem tu bi morala SF najti kamnolom za izgraditev svoje programske poti in premagati težave, ki so morda v zvezi z nabavo notnih materialov. Izbira Poulencovega Koncerta za dva klavirja, ki je zašel kot izgubljen drobec »musicae viva« med Beethovna in Wagnerja, se zdi po samih merilih moderne umetnosti kljub brezhibni izvedbi (solista M. Lipovšek in P. Šivic) vse prej kot posrečena. Ali ne bi bil enak koncert Stravinskega neprimerno bolj vreden truda kot ta plehka in nehomogena mešanica najrazličnejših stilov brez lastne hrbtnice? Celó pa je umetniško brezglavo in težko opravičljivo angažirati zbor SF z daljšim študijem za čitalniško pompozno in razen dveh, treh odstavkov umetniško puhlo zadevo, kakršna je bila celovečerna kantata Šaporina »Na Kulikovem polju«.

*

Druga značilnost te sezone, ki bržkone ni le slučajna, je omejitvev številu gostov dirigentov iz tujine (Jireček, Vavajanis, Kurtz, Sevitzy, Wangenheim) in favoriziranje mlajših domačih dirigentov kot gostov (Mizerit, Gjadrov, dvakrat Ciglič, Komar, Zdravković). Očividno pojmuje SF dolžnost, pomagati mladim dirigentom ali celo dirigentom začetnikom, precej široko. Poleg omenjenih gostovanj je n. pr. dala na razpolago svoj orkester tudi še za dva izredna koncerta s slušatelji Akademije za glasbo kot dirigenti. Pomoč mladim umetnikom je delno upravičena, na vsak način pa je šla SF v tej svoji radodarnosti letos precej preko mere. Najenostavnejša umetniška računica pove, da je korist, ki jo imajo mladi dirigenti od takih nastopov, mnogo večja kot korist, ki jo ima od tega SF, njen orkester ali celo občinstvo. Zato bi morala biti SF nekoliko bolj skopa pri doziranju take pomoči, da ne trpijo druge funkcije in naloge, ki so za osrednjo slovensko umetniško ustanovo še važnejše in pomembnejše.

Jasno je namreč, da je izbira gostov dirigentov najvažnejša odločitev, ki vpliva v prvi vrsti na umetniško kvaliteto koncertov in s tem na rast in ugled ustanove same ter na razširitev kroga poslušalcev. Če je že omejeno število koncertov obeh stalnih dirigentov SF (Hubada, Leskovca), ki se vzdigujeta po umetniški kapaciteti nedvomno nad mnoge letošnje goste, potem bi bila za uvrščanje mladih dirigentov potrebna razdelitev po večletnem načrtu. Predvsem pa bi v takem sistemu gostovanj bilo pričakovati, da vabi SF v prvi vrsti najvidnejše jugoslovanske dirigente. Skoro težko je razumljivo, da že dve sezoni pogrešamo med gosti n. pr. Cipcija in Horvata, ki spadata gotovo v prvo petorico ali šestorico jugoslovanskih dirigentov. Njun

delež k umetniškemu uspehu in učinku sezone bi brez dvoma daleč presegel storitve vseh drugih letošnjih domačih gostov in še kakega tujega povrhu.

Pri mlajših dirigentih gostih posebej dreza v oči in ušesa programska stran njihovih koncertov. Prevladovala so na njih najbolj znana, največkrat igrana klasična in romantična dela: druga, tretja, četrta simfonija Beethovna, Schubertova Nedokončana, Čajkovskega šesta itd. Na eni strani je to razumljivo: dirigentsko tehnično so taka dela lažja od modernejših in so kot standardna dela obdelana že v šolskih klopeh. Toda mladi umetniki pozabljajo, da so poslušalci na splošno danes razvajeni od izvedb velikih dirigentov po radiu, na ploščah in že na samih koncertih SF v preteklosti. Prav pri takih znanih delih so zahteve poslušalcev največje in s tem tudi presoja najstrožja. Kdor ima n. pr. v ušesih še Beethovnovo četrto ali drugo simfonijo v interpretaciji SF pod Zecelijem, Martinonom, Matačićem, ne bo s posebnim navdušenjem poslušal interpretacije teh del od mladih dirigentov, ki v vseh takih primerih nikoli ne sežejo nad solidno povprečnost. Hitim pristavljati, da drugačne take izvedbe pri mladih dirigentih skoro ne morejo biti in da s tem nočem izrekati dvoma o njihovi nadarjenosti.

Prav s tem namreč je zadet v živo problem izbire programov pri vseh naših mladih izvajalcih na začetku umetniške poti. V tem pogledu sem doživel pred leti poučno zgodbo. Viden jugoslovanski pianist je igral avdicijo pred znanim inozemskim koncertnim impresarijem. Na vprašanje o repertoarju v klavirski literaturi z orkestrom je bil odgovor: Oba Chopinova koncerta, dva, trije Beethovnovi — konec. Kaka novejša, moderna dela, Bartok, Hačaturjan itd.? Ne. Pouk je bil oster in v resnici poučen: »Ne pričakujte, da bo vašega Chopina ali Beethovna v večjem tujem mestu prišla poslušat živa duša, ker sliši ta dela trikrat ali desetkrat v letu od velikih pianistov s slavnimi imeni. Ti si lahko privoščijo svoje večne Chopine, Brahmsa, Beethovne, Čajkovske. Če se hočete afirmirati v svetu, lahko prodrete edinole z novejšimi, manj znanimi deli.« Ta resnica velja enako za naše soliste, dirigente in ansamble. Tudi naša opera ne bi mogla prodreti v svet s standardnimi deli kakega Mozarta, Verdija, Wagnerja. In kar velja za uveljavitev v tujini, velja mutatis mutandis tudi doma, posebno pri gostovanjih.

A če že mladi umetniki, v našem primeru dirigenti, večinoma ne kažejo nagnjenja za tak premislek in so pripravljeni še kar naprej nositi vodo v Savo, Donavo in Ljublanico, čemu bi se plašila SF kot gostitelj in naročnik nuditi jim še drugo polovico pomoči s konkretnjšimi programskimi predlogi in naročili modernejših del? Korist od tega bi imeli kar trije: program same SF, občinstvo in v prvi vrsti dirigent sam.

Med mlajšimi dirigenti gosti v letošnji sezoni je vendar treba omeniti častno izjemo. Klaro Miserit je dokazal, da zna tudi v izbiri programa hoditi po lastnih nogah, v stran od izhojenih poti. Dvořakova simfonija v d-molu, pri nas prvič izvajana in tudi drugje po svetu malo znana, je bila dokaz, da je tudi v literaturi 19. stoletja še več velikih del, ki jih dirigenti žal ne poznajo ali ne upoštevajo dovolj. Na misel mi prihaja kot primer takega po krivici omalovaževanega skladatelja Reger. Njegove Mozartove variacije ali Böcklinska suita bi lahko v programih SF več kot enakovredno nadomestile

šablonsko ponavljanje katerega koli Brahmsa ali Beethovna. Mizeritov nastop je bil prav zaradi samostojnosti, ki se je čutila enako v zreli muzikalni interpretaciji, najbolj simpatičen med nastopi vseh domačih gostov.

*

V tem trenutku je priložnost, da pristavim kot nekaj »ceterum censeo« misel, ki jo ponavljam že vsa leta po osvoboditvi. Minimalno je število del srbskih ali hrvatskih skladateljev, ki smo jih v vseh letih po osvoboditvi slišali pri nas. Kitajski zid, ki v kulturnem pogledu loči posamezne republike Jugoslavije, je na področju glasbenega ustvarjanja močnejši kot v kateri koli drugi umetnostni panogi. K temu stanju je bržkone mnogo pripomoglo cehovsko pobarvano stališče nekaterih glasbenikov, ki so svoj čas trmasto poudarjali stališče stroge recipročnosti, češ, kolikor izvedb naših del tam, toliko njihovih del pri nas. Dvomim sicer, da bi se danes SF v programski politiki dala voditi od kaknega takega ozkega stališča, vendar se stanje v praksi ni bistveno izpremenilo. Proti tistim, ki bi morebiti še zagovarjali podobna načela, ima SF v rokah močne argumente. Kulturne politike osrednje slovenske ustanove in občinstva se cehovska vprašanja ne tičejo. Drugič je Slovenija v vseh zadnjih desetih letih bore malo storila v tem pogledu — po vsej priliki precej manj kot n. pr. Beograd — da bi mogla zagovarjati načelo recipročnosti, merjeno po lekarniški tehtnici. In končno: tudi če naj v medsebojnem spoznavanju glasbenega ustvarjanja med narodi Jugoslavije velja recipročnost, mora nekdo s tem začeti. Vsaj za prvi korak je treba večje širokosrčnosti in iniciativnosti, kot je je bilo najti pri nas doslej.

V ilustracijo vsega doslej rečenega pristavljam programsko sliko letošnje sezone SF v številkah. Od okroglo 60 izvedenih simfoničnih del (vštetih niso nastopi dirigentov slušateljev AG) je bilo 14 novejših del, nastalih v tem stoletju; poleg tega 6 slovenskih del (3 prve izvedbe) in 2 deli drugih jugoslovanskih avtorjev (Baranović: Z mojih bregov, Bjelinski: Concertino za klavir in orkester).

*

Žal se pri kulturnih in umetniških ustanovah še ni udomačila navada, da bi bila poleg glavnih statističnih podatkov objavljena letna poročila, v katerih bi bili tudi širši javnosti pojasnjeni problemi ustanove in razlogi za ta ali oni ukrep, tako ali drugačno dejavnost. Zaradi tega n. pr. ni mogoče presoditi, zakaj je v letošnji sezoni SF opustila prirejanje mladinskih koncertov, ki so bili in naj bi bili tudi v bodoče ena najvažnejših vzgojnih nalog SF.

Iz istega razloga si je tudi težko razlagati, zakaj je bila letošnja sezona komornih koncertov v organizaciji Koncertne direkcije Slovenije (KD) po kvaliteti skromnejša od prejšnjih. Vem, da je bila že ob razpisu abonmajev komorna koncertna sezona — podobno kot simfonična — za mnoge redne poslušalce manj vabljiva od prejšnjih in je marsikoga celo odvrnila od prijave. V resnici je bilo letos manj koncertov »na najvišji ravni« kot v pretekli sezoni. Zakaj je n. pr. odpadlo napovedano gostovanje Isaaca Sterna, lahko le ugibamo. Enako lahko le domnevamo, da so morda finančne težave soodločale pri uvrstitvi tako številnih domačih pianistov, debutantov v eno

samo sezono (Rajhova, Lesjak, Bučarjeva, Srebotova, Trbojević, poleg umetniško že dozorelega Muraja). Kakor so taki nastopi razveseljivi in po svoje zanimivi, so v umetniškem pogledu praviloma le akontacije na nekaj, kar se bo končno izplačalo šele v bodočnosti. Hočeš nočeš pa je računati s tem, da večji del poslušalcev želi za svojo vstopnico takojšnje polno izplačilo.

Ce bo KD hotela ohraniti ali celo povečati dosednji krog občinstva, bo bržkone morala nastope mladih domačih umetnikov izravnati z močnejšimi protiutežmi v okviru sezone. Seveda je treba pri tem pristaviti, da KD v izbiri tujih koncertantov ni popolnoma samostojna, ker je navezana na posredovanje osrednje agencije v Beogradu in s tem odvisna od umetniške presoje in razgledanosti drugih ljudi.

*

Razveseljiva je končno iniciativa glasbeniških strokovnih društev (skladateljev, glasbenih umetnikov in glasbenih orkestrrov) za prirejanje komornih koncertov sodobne glasbe z uvodnimi predavanji. Od napovedanih petih koncertov so bili sicer ostvarjeni za sedaj le trije, posvečeni Bartoku, Hindemithu in slovenski komorni glasbi. Priprave za take koncerte s samimi domačimi umetniki so očitvidno velike in zahtevajo mnogo napora. Sem in tja se pojavlja še druga težava. Izvedbe kakih težjih del (omenjam kot primer Bartokov I. godalni kvartet) tu in tam niso bile na tako dozoreli višini, da bi ustrezale propagandnemu namenu teh koncertov. Zato mislim, da bi ustanovljeni Collegium musicum svoj namen laže in hitreje dosegel, če bi žive koncerte dopolnjeval z vrsto predavanj in koncertov z reproducirano glasbo. Na ta način je brez vseh težav možna razširitev okvira tudi na simfonično glasbo, ki si jo pri predstavljanju modernih skladateljev in smeri težko odmislimo. S tem bi si Collegium musicum po mojem mnenju močno utrdil in razširil krog poslušalcev, ki je za sedaj še zelo labilen. Pri veliki konservativnosti osrednjih ustanov, ki je do neke mere razumljiva, bi bila na ta način laže izpolnjena važna zamisel glasbeniških društev, izpolnjena pa tudi velika vrzel v našem glasbenem življenju.

(Se nadaljuje)

Valens Vodušek

NEKAJ SKLADB PAVLETA MERKUJA

Pred seboj imam nekaj Merkujevih skladb v lepi samozaložbi, ki jo je skladatelj uredil s sodelovanjem ljubljanskega notografa S. Orla in tržaškega slikarja Lojzeta Spacala. Ta je prispeval svojo grafiko za ovitek (»Delavska četrt«), kakršnega si slovenske in morda tudi jugoslovanske izdaje ne morejo privoščiti. Ves zunanji izgled je reprezentativen in lep, četudi učinkuje Spacalova grafika na ovitku precej nemirno, a je sodobna že na prvi vtis. Zato vzamemo v roke te skladbe s pričakovanjem, da najdemo tudi v njihovi vsebini — v glasbenem delu — sodobno usmerjenost in tisto notranjo gotovost, ki jo oznanja slikarska umetnost že na naslovni strani.

Skladbe so: dva preludija in dve fugi in pa trije samospevi. Obe instrumentalni skladbi (napisani sta za klavir) sta poznejši opus (22, št. 1 in 2).

GLASBA

POGLED NA KONCERTNO SEZONO 1957/58

(Nadaljevanje)

II. Koncerti

Morda se zdi nehvaležna ugotovitev, da je bilo v množici koncertov le malo takih, ki bi se zarežali v dušo poslušalca in v anale našega glasbenega življenja kot resnični umetniški dogodki. Nehvaležno bi pač bilo odrekati zaradi tega vsako vrednost in pomen vsem tistim, ki do te stopnje niso segli, posebno če gre za domače umetnike, od katerih prispeva sleherni po najboljših močeh vsaj droben kamen k skupni stavbi. Da je ta stavba v letih po osvoboditvi zrasla že precej visoko, dokazuje najbolje pretekla sezona, ki je v večji meri kot prejšnje slonela na ramah domačih umetnikov, bodisi dirigentov, bodisi solistov. Seveda se pozna, da je tradicija naše lastne reproduktivne umetnosti še kratka, silno kratka. V umetnosti velja pač menda splošno pravilo, da je treba veliko Janezov Krstnikov za enega Mesijo.

*

Pomen tradicije se je očitno pokazal ob gostovanju izvrstnega orkestra Romunske filharmonije. V mnogo daljši tradiciji vidim namreč vzrok, da so ne samo zahodnoevropski orkestri, temveč tudi orkestri Bukarešte, Sofije, Prage, Varšave, Budimpešte po kvaliteti še nad našimi. Nad nami so, ker so po glasbenem razvoju pred nami. Razvoja v teh stvareh pa ni mogoče zlahka presiliti, še manj preskočiti. Prav na omenjenem koncertu se je razodela še druga, iracionalnejša komponenta umetniške stvaritve: moč velike umetniške osebnosti. Ime dirigenta Georgesca ni bilo znano pri nas in tudi ni znano v velikem svetu. Pač pa smo Brahmsovo I. simfonijo slišali že nešteto krat tudi od slavnih in najslavnejših dirigentov. In vendar dvomim, da bi katera koli od dosedaj znanih interpretacij dosegala globino in popolnost Georgescope. Tu se je pokazala resnica, po navadi premalo upoštevana, da je pravo delo umetnika izvajalca ustvarjalno delo, ki zahteva prav toliko umetniške fantazije kot delo skladatelja samega. Koliko stvari je v tej Brahmsovi simfoniji, ki jih še nismo nikoli slišali, ki jih je pa odkrila fantazija Georgesca! In kako resnično besedo je zapisal svoj čas Josip Vidmar, da so prav prehodi med posameznimi odstavki umetnine največja preizkušnja umetnika! Tu smo jih slišali izbrušene do zadnjega dinamičnega odtenka, izklesane tako rekoč do stotinke sekunde v malih poigravanjih s tempom. Tako je zrasla pred nami umetnina velikih dimenzij brez najmanjšega šiva, silna v svoji prepričljivosti. Samo tako in ne drugače, si podzavestno čutil v slehernem trenutku. Samo tako in ne drugačno delo je delo resničnega umetnika izvajalca.

Kadar se orkester Slovenske filharmonije sreča s koncentrirano umetniško fantazijo in voljo dirigenta, zraste tudi on preko vsakdanjega formata do visokih prazničnih storitev. Izmed dirigentskih gostovanj so bili taki dogodki koncerti Kurtza in Sevitzekega. V takih trenutkih je orkester kot voljno testo,

ki ga po mili volji gnete roka čarovnika; hipnotiziran od nje pozabi na običajne tehnične spodrsaljaje in skeptično neprizadetost. Po stopnji umetniške reprodukcije bi za svojo osebo postavil na prvo mesto v letošnji sezoni izvedbo Sibeliusove II. simfonije pod Sevitzkim. Bil je to izreden dogodek že zaradi tega, ker smo doslej pri nas Sibeliusa na splošno odklanjali kot tujega našemu okusu in ga mnogokrat proglašali za drugovrstnega skladatelja. V resnici je njegova simfonična struktura silno krhka, toda Sevitzky je obdelaval kos za kosom z neverjetno dinamično plastiko in jih vstavljal v široko razpete oboke, katerih napetost ni popustila niti za hip. V nespretnih rokah bi se najbrž zrušili ter pokopali pod seboj komponista. Nekoč že sem zapisal, da je glavna odlika velikih izvajalcev v tem, da na videz zapletene stvari napravijo preproste in slehernemu razumljive. Tako nam je Sevitzky razložil to simfonijo, razložil Sibeliusa in njegove posebnosti. Od tega trenutka dalje vemo, da je Sibelius velik skladatelj in da tega večera ne bomo zlepa pozabili.

Med podobne najsvetlejšje točke orkestralne sezone bi štel še IX. simfonijo Beethovna pod istim dirigentom (doslej najboljšo izvedbo tega dela pri nas, čeprav 1. in 5. stavek po intenzivnosti nista dosegala drugih dveh), II. simfonijo Brahmsa pod Kurtzom, VII. simfonijo Beethovna pod Wangenheimom in Čajkovskega V. simfonijo pod Hubadom. Ker gre v tem zadnjem primeru za domačega dirigenta, se mi zdi vredno še posebej poudariti resnično mojstrsko koncepcijo, premišljeno do podrobnosti in obenem ulito iz enega kosa, ki se da primerjati z najboljšimi interpretacijami tega dela po svetu.

Poleg omenjenih dirigentov so v tej sezoni koncertirali od tujih gostov še Vavajanis (Grčija) in Jireček (Češka), od domačih pa Leskovic, Švara, Janigro, Zdravković, Gjadrov, Mizerit, in od najmlajših talentirana Ciglič in Komar. Čeprav vsi ti koncerti niso segli v popolnosti izvedb enako visoko kot uvodoma obravnavani, so bili vsi na dostojni višini. Izpod solidnega povprečja sta bili le zvedba Šaporinove kantate »Na Kulikovem polju« in pa žal tudi premalo skrbno pripravljene večer dveh pomembnih modernih del, »Simfonije psalmov« in »Glagolske maše«.

Kritična opomba o kantatah pa nikakor ne more zadeti zbora Slovenske filharmonije, v katerem imamo na srečo prvovrsten umetniški korpus, ki presega vse, kar smo imeli doslej na tem področju. Kako je izrabljen njegov potencial, zavisi seveda od dirigenta. Letošnja izvedba IX. simfonije Beethovna je pokazala zbor v njegovi pravi in najboljši luči, tudi v pogledu glasovne ubranosti, ki nikjer ni segla — kot je pri tem delu nevarno — v kričavost. Po umetniški ubranosti in izdelanosti zbora, solistov in orkestra bi ta koncert obenem z Orffovimi »Carmina burana« pod Hubadom pred dvema letoma prištel k najvišjim storitvam naše vokalno-orkestralne produkcije.

*

Izmed treh slovenskih orkestralnih novitet sta se dve izkazali kot pomembnejši deli, po fakturi in vsebinski strani iznad onega povprečja, ki smo ga bili vajeni v prejšnjih letih. »Sinfonia da camera in modo istriano« (izvedena pod vodstvom avtorja) je za moj okus doslej najboljšo Švarovo delo. Dostavek »in modo istriano« je seveda razumeti le v zelo prenesenem pomenu.

Od istrske ljudske glasbe je skladatelj tu prevzel le lestvico, stilizirano v temperiranem sistemu, kot abstrakten tonski material, brez tonalnih funkcij, ki jih imajo posamezne stopnje te lestvice v ljudski glasbi. S tem materialom je — podobno kot svoj čas Debussy s pentatoniko in srednjeveškimi modusi — zaprl pot klasični harmonski zgradbi in zgradil spretno svoje vrste tonalnost. Tako je nastalo delo, zanimivo po melodiki in zvočnosti, v kateri so bogato izkoriščene možnosti godalnega orkestra. Švarova nagnjenost h konstruktivizmu se je tu srečno uravnovesila z neposrednostjo glasbenega izraza.

Ramovševa III. simfonija (dirigent Leskovic) nam odkriva skladatelja v marsikaterem pogledu drugačnega, kot smo ga poznali doslej. Pred očmi imam poudarjeno vsebinsko dramatičnost, patetičnost izraza in v zvezi s tem masivno instrumentacijo. Dejansko je to izpovedna umetnina par excellence, zato je nekomu lahko vsebinsko blizu, drugemu tuja; toda tudi ta slednji bo moral priznati, da v Ramovševi glasbi patetika ni narejena in da v njej ni iskanih efektov. Vse se podreja temu, kar je skladatelj čutil, da mora izpovedati. Delo je izpeljano s prepričljivo intenzivnostjo, le glasbena substanca zadnjega stavka je prešibka za vso programatično težo, ki leži na njem. Kot smo razbrali iz podatkov, je bilo delo končano v zasnutku že pred desetimi leti in ima morda zaradi tega izraz nekakega mladostnega »Sturm und Drang«, iz katerega je skladatelj medtem že prišel drugam. Tako bi sklepal po njegovi Sinfonietti, ki smo jo slišali pred nekaj leti. Ta se mi zdi glasbeno čistejša in zrelejša.

Z omenjenima deloma se ne more primerjati »Adagio« Aleksandra Lajovica (dirigent Mizerit), ki ima vse odlike in slabosti mladostnega diplomskega dela: skrbno izdelano formalno ogrodje in orkestralno fakturo, a šibek nosilni vzgon invencije.

*

Med solisti je prinesla pretekla sezona pravo poplavo pianistov. Od domačih so nastopili na samostojnih koncertih ali z orkestrom: Lesjak, Rajhova, Bučarjeva, Srebotova, Lukčeva, Trbojevič, Došek, Muraj, Horakova, Lipovšek in Šivic, Trost; od tujih gostov pa Sancan, Uninsky, Katchen, Doyen, Cherkassky, Flavigny in Baekkelund. Na splošno se opaža, da neverjetno ostra konkurenca žene tehnične zahteve višje in višje, vse vidnejša pa je tudi nevarnost, da se pri tem bolj in bolj gubi izraz individualne osebnosti. Interpreterja vse bolj zamenjuje tehnični strokovnjak.

Od virtuofov mednarodnega formata so nekateri poleg neverjetne tehnike pokazali tudi veliko pianistično kulturo tona (Cherkassky, Doyen, Katchen), dočim nas je Uninsky v tem pogledu letos nekoliko razočaral. Toda ne vem, zakaj mi je bil od vseh gostov najljubši mladi in skromni Francoz Flavigny z idealno popolno interpretacijo Mozarta, kot je skoro še nismo slišali. Prav ob takih prilikah se čuti, da koncertna klavirja Slovenske filharmonije že davno več ne ustrezata finejšim zvočnim zahtevam. Izmed mlajših domačih pianistov se mi zdi najserioznejša Bučarjeva v združitvi premišljene muzikalnosti, tehnike in pianistične kulture. Prav tako bi podčrtal nastop Muraja, ki stopa na najvidnejše mesto med mladimi jugoslovanskimi pianisti. Njegova interpretacija Beethovnovе sonate op. 111 je bila najboljši dokaz, da imamo v njem že dozorelega, globokega umetnika.

Zetev violinistov je bila občutno redkejša: pogumen sonatni večer za debut Zimška z Bernetičevno, Pajević, Ozim, Krekova, Rupel, in od tujih gostov Kogan in Ida Haendel. Pomembno mesto v tej sezoni zavzema violinski koncert Prokofjeva v izvedbi Krekove. Po izbiri programa kaže ona pot vsem mladim izvajalcem, saj je v desetih letih poleg klasičnih koncertov izvedla dva nova koncerta domačih skladateljev (Škerjanc, Krek) in velika dela modernih skladateljev (koncerti Bartoka, Prokofjeva poleg sonatnih večerov z modernimi deli).

Od ostalih solističnih panog so v pretekli sezoni nastopili še madžarski violist Lukacs, violončelist Navarra, klarinetist Ačkun, fagotist Turšič in flavtistka Shaffer. Najredkejši so bili nastopi pevskih umetnikov: solistični koncert basista Borga in pa nastop baritonista Popovića na simfoničnem koncertu Janigra. Razmeroma redki so postali pri nas tudi koncerti malih komornih ansamblov, a to sezono smo imeli vsaj štiri: godalni kvartet Parrenin, Pariški pihalni kvintet in Münchenski komorni ansambel s čembalistko Li Stadelman. Krono med vsemi je odnesel Holandski komorni orkester pod mojstrskim violinistom Goldbergom, ki je za razliko od Zagrebških solistov na primer pokazal manj zvočne prefinjenosti, a zato sproščeno muzikantsko igro z nezadržno elementarno silo. Celo muzika Bacha, ki jo po zaslugi akademsko korektnih izvedb poznamo kot hladno in abstraktno, se je pri njih razžarela do bleščeče razbeljenosti. Ni čuda, da se je zgodilo za naše občinstvo nekaj nezaslišanega: zahtevalo je ponovitev Bacha. Bil je to eden najlepših večerov sezone, redko odkritje elementarno žive muzike sredi steh-niziranega sveta.

Valens Vodušek

POPRAVEK

Pri pesmi Pavleta Zidarja Roke so tihe v 10. številki Naše sodobnosti se je vrnila tiskovna pomota. Verz: ko blizu ni, ne daleč glasnih ust, je treba pravilno brati: ko blizu ni, ne daleč glasnih cest.